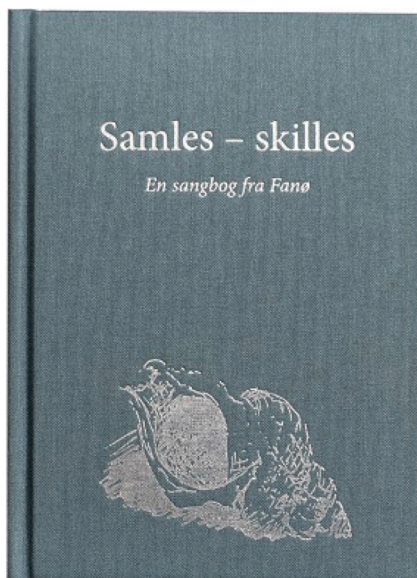

I 2016 udgav Fonden Gamle Sønderho "Samles – skilles. En sangbog fra Fanø", der var den sjette i rækken siden 1926.

Hvorfra stammer Fanø-sangen *At samles, skilles ad*, og hvem har skrevet den?

Af Per Hofman Hansen

Sangen har været kendt meget længe på Fanø, og er derfor også optaget i alle seks udgaver af Fanø-sangbøger lige fra Fanøforeningen i København udgav sin Fanø-Sangbogen i 1926 til Fonden Gamle Sønderhos udgave fra 2016. Men forfatteren har hidtil været ukendt.

***At samles, skilles ad* er skrevet i 1791 af Johan Nordahl Brun**

Nu kan det dokumenteres, at forfatteren ikke var fra Fanø endsige Danmark, men derimod fra Norge. Og tilmed er sangen skrevet helt tilbage i 1791 af den senere biskop over Bergens Stift, Johan Nordahl Brun.

I det følgende gør jeg kort rede for, hvordan jeg sammen med gode bekendte er nået frem til det afslørende resultat. Men vil du gerne have indblik i "detektivhistorien" med alle dens detaljer, kan du også vælge at læse den komplette redegørelse med tilhørende dokumentation og mange illustrationer. - Jeg tror, du vil finde det interessant!

Sammen med Fanø o Fanø kan *At samles, skilles ad* vel nærmest betragtes som Fanøs to nationalsange. Men hvor vi ved, at Fanø o Fanø stammer fra Henriette Nielsens vaudeville Slægtningene fra 1849, er det straks mere uklart, hvorfra *At samles, skilles ad* kommer. Den ældst kendte Fanø-sangbog er udgivet i 1926 af Fanøforeningen i København. Heri findes sangen med de tre kendte vers og med initialerne C.S. anført som forfatter. Men hvem er denne C.S., og er det overhovedet forfatteren? På initiativ af Vibeke Schøtt, der gennem flere år havde arbejdet med den nyeste Fanø-sangbog *Samles – skilles* fra 2016, satte jeg mig for om muligt at knække nødden.

Johan Nordahl Brun (1745-1816)

Mange vil nok blive forbavsede over at erfare, at sangen er skrevet af en nordmand og endda af en senere biskop. Ad omveje, en blindgyde til Sverige og et vigtigt hint fra gode venner, som jeg havde involveret i min jagt, nåede jeg imidlertid til Norge, hvor jeg skulle finde forfatteren – endda temmelig langt tilbage i historien. Vi skal helt tilbage til 1791, hvor Johan Nordahl Brun (1745-1816), der var sognepræst i Bergen, udgav sin Samling af mindre Digte, trykt i København og på næsten 300 sider. Brun havde i 1770'erne opholdt sig i København, hvor han havde fået et indgående kendskab til det danske kultur- og selskabsliv. Blandt de mere prominente venner var bl.a. den sidenhen landsforviste samfundskritiker P.A. Heiberg – det var ham med "Ordener hænger man på idioter".

Bruns samling af digte var inddelt i afsnit med sange Til det Kongelige Huses Ære, Oder, Menneske-Malerier og Selskabs-Sange. Under sidstnævnte finder vi sang nr. 11 med dedikationen "Til en ung rejsende Ven, som havde været i et kort Besøg hos sine Forældre", hvorefter der følger fem vers, der lyder således (bogstavret citeret):

1.
At samles, skilles ad,
Velkommen og farvel,
At blive kiendt og glemt,
See det er Livets Deel,
At nyde Vennelav
Og savne det igien,
Og fremmed ⁽¹⁾ søge sig paa ny
En trofast Ven.

2.
Besøge Redet⁽²⁾, hvor
Vi Dagen fik at see,
Omfavne Fædre der,
Og dem Graahædede,
Og sige dem paa ny
Et alt for ømt Farvel;
Den Sorg og Glæde tidt
Henrev vor hele Siel.

3.
Det er nu eengang saa,
Reis derfor du, min Ven,
Til andre Stæder og
Til nye Selskab hen;
Men glem dog ei for snart,
Hvor du har været glad,
Og hvor blant muntre Venner
Du i Aften sad.

4.
Min Ven! kom, skienk og drik
Af Bacchi Kildevæld;
Kom, ønsk den Reisende
Paa sine Veie Held,
Og ønsk dem Glæde, som
Ham her maae savne meest,
Hans Fremgang krone deres
Dages svage Rest!

5.
Reis, unge raske Mand,
Søn af vor gamle Ven,
Dig Lykken vorde huld,
Du altid værdig den;
Og derpaa bort med Alt,
Hvad mørke Tanker gav,
Nyd Venskab, Viin og Fryd,
Endnu i dette Lav.

(1) Fremmed, her i betydningen i det fremmede.

(2) Redet: Ligesom på dansk i overført betydning reden, hjemmet. (Eks.: Alle barn må jo før eller siden forlate redet).

Med meget små – men ganske interessante – variationer genkender vi straks første og tredje vers som identiske med den udgave, vi synger på Fanø. Andet vers kender vi ikke, og heller ikke det fjerde og femte, men med lidt god vilje kan vi genfinde de to vers' temaer i Fanøversionens sidste vers.

I norske visebøger og aviser ser man gennem 1800-tallet jævnligt citater fra og henvisninger til sangen, og den norske folkemindesamler Catharinus Elling har endda omkring 1900-1920 nedskrevet melodien. Men hvordan den er blevet til Fanøs nationalsang står ikke helt klart.

Nordkap-Arkhangelsk. Ombord på dampskibet s/s Gloria 1913

Et interessant fund er imidlertid en afskrift af de tre kendte vers udført af Frands Jørgen Thomsen, der var født i Sønderho i 1893 som søn af Sonnich Thomsen, der var Sønderhos fotograf i årene 1891-1933. Frands Jørgen var i 1913 som sømand om bord på det svenske dampskib s/s Gloria. På rejsens frivagter brugte han bl.a. tiden til at afskrive viser og sange i et medbragt kladdehæfte, men om det har været efter andre afskrifter eller trykte vise- og sangbøger, ved vi ikke. Efter hver afskreven vise satte han sine initialer under foruden dato og sted. Mellem den 17. og 23. juni på en sejlads fra Nordkap i Norge til Arkhangelsk i Rusland har Frands Jørgen netop siddet i sit lukaf og afskrevet At samles, skilles ad. Frands Jørgens afskrift bliver dermed den hidtil ældst kendte version af Fanø-udgaven med de tre vers!

Så langt så godt. Men der er fortsat et missing link: Hvornår og af hvem er Bruns 5-vers udgave transformeret til vor tids 3-vers udgave? Det ved vi ikke. Ja, måske nogen ved det?

Men hvem er da den nævnte C.S.?

Trods ihærdige undersøgelser kan jeg ikke bevise, at det meget vel kunne være Christian Sneum (1885-1962), der havde været lærer og organist i Sønderho 1907-13, viceskoleinspektør i Nordby 1915-1955 og en populær og flittig skribent og redaktør af Fanø Ugeblad gennem mere end tyve år. Kunne han før 1913, da Frands Jørgen skriver sangen af, have stået for transformationen? I bekræftende fald: Findes den da i en trykt sangbog eller i Fanø Ugeblad? Efter nærmere undersøgelser tvivler jeg dog på det sidste.

Efterlysning

Fast ligger det dog nu, at Johan Nordahl Brun er forfatter til den højtelskede sang. Men skulle nogen ligge inde med oplysninger, der kan bringe os videre med detaljer i mysteriet At samles, skilles ad, hører jeg meget gerne fra dig.

Mange tak til Vibeke Schøtt, Lene og Sven Anthonisen, Jens Peder Hvolby og Jens Ebbe Thomsen, Marvin Halleraker, Trondheim Folkebibliotek, Norsk Folkeminnesamling og Nasjonalbiblioteket i Oslo for uvurderlig hjælp.

Per Hofman Hansen

perhofman-snabel-a-gmail-punktum.com

Juli 2019

Dette dokument er en printervenlig tekstversion af hjemmesiden

Hvorfra stammer Fanø-sangen At samles, skilles ad

Juli 2019.

Illustrationerne til artiklen findes på nedenstående hjemmeside.

Publiceret 6. juli 2019 på hjemmesiden "Stykker til Fanøs kultur, natur og historie" på adressen

<http://www.albus.dk/fanoe/samlesskilles>

En udvidet redegørelse og dokumentation findes på hjemmesiden

<http://www.albus.dk/fanoe/samlesskilles/dokumentation.php>